

Igor Ružić

Via Negativa: Incasso & Bi ne bi

Kad su prije nekoliko godina u sklopu programa Eurokaza u maloj dvorani ZKM-a nastupali tada još potpuno nepoznati umjetnici okupljeni u izvedbenoj skupini Via Negativa, malo je nedostajalo da dobar dio publike zajedno s njima počne povraćati. Razlog je bio sasvim prozaičan, njihov tadašnji performans «Više» kao osnovnu je temu imao proždrljivost, pa su u zagrijanoj dvorani, krajem zagrebačkog lipnja, mirisi sadistički tretirane hrane nakon nekog vremena zaista stvorili smjesu koja s apetitom, pa čak ni proždrljivošću, nema nikakve veze. Ukoliko se to može proglasiti svojevrsnim odgojnim djelovanjem spomenutog kazališnog čina, a možda i moralizatorskim, proces edukacije je u potpunosti uspio – gledatelji nisu samo shvatili, nego su i doslovno, na malo duži rok, zaboravili na glad.

Via Negativa ponovno je došla u Zagreb na prošlogodišnji Eurokaz, kad je jedinstvenim, ali potpuno pogrešno shvaćenim potezom izazvala reakciju javnosti. Ovoga puta problem je bio u uriniranju na pozornici Hrvatskog narodnog kazališta, zbog čega je jedan ugledni kolumnist čak izbornicu festivala javno nazvao «popišuljom». Međutim, kako je predstava «Viva Verdi» bila nastavak ciklusa o smrtnim grijesima, njezina je tema bila lijenost, a upravo se tim komentaram najbolje pokazala lijenost onih koji na predstavi nisu bili ali su o njoj imali svoje mišljenje. Pored svega toga, bila je riječ o jednom od u posljednje vrijeme sigurno najzanimljivijih događanja na tim posvećenim daskama s kojih se čestitalo rođendane, lansiralo najnoviju kolekciju jesen-zima, ili plesalo u ritmu Opern-bala.

No, i to je Via Negativa preživjela, u skladu s imenom inzistirajući na provokatorskom pristupu izvedbenoj umjetnosti, nereprezentacijskom, dramskom tek u vrlo bazičnom smislu, ali baš zato konkretnijem i u poruci snažnijem. Nezaboravna scena u kojoj je jedna od izvođačica trebala, ali nije smjela, zgaziti zlatnu ribicu u trenutku ispovijedanja pobačaja, takav je slučaj, nakon kojeg svaka tjelesna tekućina postaje potpuno nebitna, čak i ako je na pozornici HNK. Ukratko, koncept koji njeguje ova skupina umjetnika performansa - smatrali se sami performerima, ili pak glumcima, lutkarima i plesačima - lako je braniti kad iza njih stoji dobra priča. Tjelesni aspekt izvedbe, gdje se zaista koristi tijelo i njegove osnovne funkcije, služi ovdje isključivo u svrhu nastanka nove vrijednosti iz zamišljenog koncepta, pa na primjer, uriniranje nije atrakcija, nego jedini mogući izraz sputanog tijela ili animalno označavanje vlasništva. Jednostavna dramaturgija svakog pojedinog kolektivnog čina, niza pojedinačnih solo nastupa koji se vremenski ponekad i preklapaju samo zbog različite dinamike svakog od njih, uspostavljena je tek kao okvir zajedničke teme, svojevrsna provodna nit.

«Incasso» i «Bi, ne bi», predstave su iz istog ciklusa smrtnih grijeha koje je zagrebačka publika u završenim verzijama mogla vidjeti u Teatru &TD. Tema pohlepe i požude logično su projicirane na dva pola kazališnog događanja: u prvom slučaju svaki je od pojedinih performasa usmjeren na novac koji gledatelji daju kao ulazninu, dok je u drugom naglasak na interakciji s publikom, točnije s tijelima u publici i njihovim vlasnicima koji, nažalost po predstavu, ipak sami odlučuju hoće li sudjelovati i u kolikoj mjeri. Tako, na primjer, nije uspjelo lutkarsko animiranje neživog, jer se u publici ipak nisu našla dva penisa koji bi se dobrovoljno prijavili za taj tretman. S druge strane, pokazalo se kako je suptilniji pristup adekvatniji temi, te je umjesto otvorenog poziva na kopulaciju u izvedbenom smislu ipak bila uspješnija oživotvorena metafora «skidanja pogledom», svakodnevnih vježbi seksualnosti u urbanom kontekstu javnog prijevoza.

Opisani tek dijelovi performansa daju naslutiti o kakvoj je vrsti izvedbe riječ, no ipak ostaje dojam da se Via Negativa nije uspjela izvući iz zamke koju si je sama postavila. Pohota definirana tek kao žudnja za drugim tijelom u izvedbenoj situaciji s poznatim repertoarom te hrabrošću ili slodoboumnošću izvođača, otkriva očekivani sraz s nemogućnošću gledatelja da na njega zaista i reagiraju. Naravno da je i to dio očekivane strategije jer rušenje tabua najlakše je onima koji se iza tabua, u ovom slučaju tabua seksualnosti i tabua umjetnosti, skrivaju. Međutim, obje predstave imale su smanjenu onu početnu vrijednost – osobno priče izvođača ili pak kvalitetan konceptualni obrat, kojom se proslavila «Viva Verdi». No, do kraja osmogodišnjeg ciklusa ostaju još dva grijeha i završna produkcija, što znači da još ima vremena da Via Negativa ponovno pronađe pravu mjeru domišljatosti i hrabrosti.